

Νίκος Καζαντζάκης: Δε θα ήθελα να πεθάνω ποτέ - Μια συνέντευξη του 1957

✘ Στις αρχές του 1957 η δημοσιογράφος Γιολάντα Τερέντσιο επισκέφθηκε το ζεύγος Καζαντζάκη στο σπίτι τους στην πόλη Αντίμπ. Περιγράφει το χώρο, δίνει ένα σύντομο πορτρέτο του συγγραφέα και καταγράφει τη συζήτηση που είχε μαζί του. Παραθέτουμε ένα απόσπασμα:

Ζουν ήσυχα, ερημικά, οι δυο Έλληνες στο γραφικό μικρό σπίτι της οδού του Μπα-Καστελέ. Απ' τα παράθυρά τους βλέπουν το λιμάνι της Αντίμπ και τη γαλανή Μεσόγειο. Η πρόσχαρη φιλοξενία της οικοδέσποινας αγκαλιάζει τον επισκέπτη μόλις δρασκελίσει το κατώφλι. Λίγα σκαλιά οδηγούν στο γραφείο του συγγραφέα. Ψηλός, ίσιος, ασκητικός, μ' ένα καλό χαμόγελο, απλώνει το μπράτσο και σφίγγοντας το χέρι ρωτάει άπληστα, με την ιδιαίτερη προσφορά του: «*Τι νέα μας φέρνετε απ' την Ελλάδα;*».

Ευτυχώς, μια σειρά από δημοσιογραφικές έρευνες μ' έχουν φέρει τελευταία σ' επαφή με την έξω από την Αθήνα Ελλάδα κι έτσι του διηγούμαι τι είδα και τι άκουσα στα χωριά και τις πόλεις, από τ' άγρια βράχια της Μάνης ως την κορφή του Βίτσι.

Πως γίνονται και μεγάλα έργα, αλλά πως η φτώχεια μένει πάντοτε φτώχεια και πως η εγκατάλειψη στα χωριά είναι τόση ώστε οι άνθρωποι στη Βόρειο Ελλάδα μου είπαν πως ζούνε «πίσω από τον ήλιο».

Πίσω από τον ήλιο, μουρμουρίζει ο Καζαντζάκης και σημειώνει την απλή αυτή φράση, που βγήκε απ' τα χείλια του λαού που τόσο βαθιά αγαπάει.

Γ.Τ.: Πέστε μου τώρα και για σας, είσαστε ευχαριστημένος;

Ν.Κ.: Είμαι ευτυχισμένος -αν κι είναι ντροπή να αισθάνεται κανείς ευτυχισμένος μια ώρα τέτοια. Αν δεν ήταν μπροστά η Ελένη, θα σας έλεγα πως αυτή η γυναίκα είναι η αιτία της ευτυχίας μου... πραγματικά, δεν είχα ποτέ μου τολμήσει να φαντασθώ τέτοια κατανόηση από άνθρωπο. Αλλ' αν εξακολουθήσω, θα θυμώσει... Είμαι ευτυχισμένος γιατί μπορώ να δουλεύω, γιατί δεν έχω καμία φιλοδοξία, κανένα μίσος, γιατί έχω την καρδιά μου καθαρή. Όταν δουλεύει κανείς πνευματικά

δεν αρρωσταίνει, δεν γερνάει – αυτό είναι το μυστικό: να μην παρατήσσει κανείς τη δουλειά του, γιατί τότε αλίμονο. Πέντε λεπτά μετά τον θάνατό σου, το μυαλό σου να δουλεύει ακόμα. Του Γκαίτε, είμαι σίγουρος, ότι δούλευε και μετά τον θάνατό του, γι' αυτό όταν ο Εκερμαν ξεσκέπασε το σώμα του, ήταν σαν του εφήβου, είχε πειθαρχήσει στα βάσανά του.

Γ.Τ.: Αν μπορούσατε να ξαναγεννηθείτε, θα το θέλατε;

Ν.Κ.: Δεν θα ήθελα να πεθάνω ποτέ· μ' ενδιαφέρει η ζωή, ο άνθρωπος -όχι οι άνθρωποι όλοι μαζί.

Γ.Τ.: Πιστεύετε στην ποιοτική εξέλιξη της ανθρωπότητας;

Ν.Κ.: Ένας Αρμένιος ποιητής είπε κάποτε: «Ο πιθηκάνθρωπος ξεκίνησε να γίνει άνθρωπος, αλλά δεν έφτασε ακόμα...».

Γ.Τ.: Υπάρχει ελπίδα για τους ανθρώπους να ζήσουν κάποτε ευτυχισμένοι;

Ν.Κ.: Με στοίχημα, σε χίλια χρόνια!... Ένας χωρικός πήρε έναν κόρακα, για να εξακριβώσει αν αλήθεια ζη εκατό χρόνια, μα ο χωρικός πέθανε πρώτος! Έτσι κι εγώ, και χίλια χρόνια αν ζήσω, δεν θα προφτάσω να δω τους ανθρώπους ευτυχισμένους.

Γ.Τ.: Ποια είναι τα μεγαλύτερα εμπόδια στην ευτυχία τους;

Ν.Κ.: Αυτό είναι πολύ δύσκολο ν' απαντήσει κανείς, αυτό είναι η μεγάλη μου αγωνία... Το μεγαλύτερο εμπόδιο στον άνθρωπο είναι, φαντάζομαι, η έλλειψη πίστης σ' ένα ιδανικό ανώτερο από το Εγώ του. Αν δεν πιστεύει κανείς σ' ένα πράγμα ανώτερο από τον εαυτό του, δεν μπορεί να είναι ευτυχισμένος.

Γ.Τ.: Νομίζετε πως μπορεί ν' αποφευχθεί ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος;

Ν.Κ.: Δεν νομίζω πως θα τον γλιτώσουμε...

(Μην λέτε τέτοια πράγματα! φωνάζει η κυρία Καζαντζάκη. Ο,τι και να βάλουμε στο μυαλό μας, ό,τι και να πούμε, τα πράγματα θα έρθουν αλλιώςτικά).

Ν.Κ.: Ο πόλεμος θα σταματήσει όταν ο πιθηκάνθρωπος γίνει άνθρωπος! Ο μεγαλύτερος κίνδυνος σήμερα είναι η διάσταση που υπάρχει ανάμεσα διανοητικού και ηθικού ανθρώπου. Ο διανοητικός άνθρωπος έχει φθάσει στο μαγικό, στο υπεράνθρωπο, ενώ ηθικά είναι ανάπηρος. Όταν αρμονισθούν αυτά τα δύο, τότε θ' αποκτήσει κι η ανθρωπότητα το ισοζύγιο και θα γίνει ευτυχισμένη. Ο σημερινός άνθρωπος μου θυμίζει τον θηριοδαστή που μπήκε στο κλουβί των θηρίων νομίζοντας πως η τίγρη ήταν γυμνασμένη...

Γ.Τ.: Ο πνευματικός άνθρωπος μπορεί ν' ανήκει σ' ένα κόμμα ή πρέπει να μένει

πάντοτε ανεξάρτητος, για να είναι ελεύθερος να κρίνει; Όπως είπε ο Σαρτρ, κάποτε, ότι ο πνευματικός άνθρωπος πρέπει να πολεμάει την αδικία όπου και να τη βρίσκει.

N.K.: Είναι δύσκολο για τον πνευματικό άνθρωπο να μείνει μόνος του. Μόνος του είναι αδύνατος, αν ενωθεί όμως με τους άλλους χαλάει. Το πρόβλημα είναι: πώς είναι δυνατόν να ενωθούν οι τίμιοι άνθρωποι; Ο πνευματικός άνθρωπος πρέπει να καταδικάζει την αδικία όπου τη βρίσκει και κάνοντας αυτό που κάνω απαντώ στο ερώτημά σας: γράφω για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια που ποδοπατιέται παντού τόσο εύκολα. Αν ενωθώ με τους άλλους θα χάσω την ελευθερία μου. Η ψυχολογία της μάζας είναι αλλιώτικη, μιλάω για τους διανοούμενους σαν μάζα, όχι για τις λαϊκές μάζες, που τις σέβομαι και που έχουν τη δική τους δουλειά. Ένας πνευματικός άνθρωπος μόνος του μπορεί να δουλέψει καλύτερα: ελεύθερος άνθρωπος παλεύει για την ελευθερία. Δέκα ελεύθεροι άνθρωποι, ενωμένοι, χάνουν την ελευθερία τους. Εκείνο που χρειάζεται είναι ν' ακολουθήσεις τον δρόμο σου ως την άκρη. Η αξία του δρόμου είναι να μη σταματήσεις ποτέ!

Γ.Τ.: Ποιο είναι το πολυτιμότερο πράγμα στον κόσμο;

N.K.: Για μένα ο χρόνος. Όπως είπε ο αισθητικός Μπέρναρντ Μπέρενσον, που αποτραβήχτηκε στη Φλωρεντία κι είναι ενενήντα χρονών, μου έρχεται να κατέβω στο δρόμο και ν' απλώσω το χέρι μου στους διαβάτες και να τους πω: «Δώστε μου λίγο από το χρόνο που χάνετε...».

Γ.Τ.: Κι εγώ που σας έφαγα τόσην ώρα απ' τον πολύτιμο χρόνο σας!

N.K.: Ε, δεν πειράζει, άπλωσα κι εγώ το χέρι μου και κάτι μάζεψα...

Πηγή: antiparos-blog.blogspot.com (Περιοδικό «Ταχυδρόμος» 2 Μαρτίου 1957)